

*Н. С. Завізна,
д. е. н., доцент, Науково-дослідний економічний інститут, м. Київ*

РЕГУЛЯТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНА РОБОТА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

*N. Zavizienna,
PhD, Associate Professor, Research Institute of Economics, Kyiv*

THE REGULATORY ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS, AS EFFECTIVE THE BANKING SYSTEM AT THE REGIONAL LEVEL

Статтю присвячено розгляду особливостей і специфіки регулятивної діяльності місцевих органів самоврядування на регіональному рівні. Розглянуто важливі аспекти регіональної банківської системи та запропоновано заходи задля ефективної її роботи на регіональному рівні. Виокремлено елементи методики оцінки кредитоспроможності клієнта. Запропоновано комплекс заходів для удосконалення регулятивної діяльності місцевих органів самоврядування у напрямі забезпечення виконання банками економічних зобов'язань.

The article is devoted to the consideration of the specific characteristics and regulatory activities of local self-government at the regional level. The important aspects of regional banking system and proposes measures for its effective operation at the regional level. Author determined the technique for assessing the creditworthiness of the customer. A range of measures to improve the regulatory activities of local governments towards ensuring implementation of economic commitments by banks.

Ключові слова: регулятивна діяльність, кредитоспроможність, місцеві органи самоврядування, комерційні банки, регіональне управління, регіональний розвиток, регіони.

Key words: regulatory activity, creditworthiness, local authorities, commercial banks, regional management, regional development regions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним з напрямів регулятивної діяльності регіональних органів самоврядування виступає визначення заходів з удосконалення методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків. Необхідність реалізації вказаного напрямку зумовлена рекомендаційною функцією органів самоврядування стосовно забезпечення надійності банківської системи. Як з боку банків так і з боку позичальників здійснюються неправомірні порушення, що призводять до фінансових втрат і не вирішуються на рівні взаємовідносин "банк — позичальник". Банки використовують різні методики оцінки кредитоспроможності клієнтів, проте це не запобігає утворенню ситуацій з отриманням неплатоспроможних клієнтів на етапі повернення кредитів та сплати відсотків. Для попередження зазначених ситуацій методична робота банків з оцінки кредитоспроможності позичальників повинна бути об'єктом контролю з боку органів самоврядування на регіональному рівні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

У даний час серед економістів не існує єдиної думки з питання досконалості методики оцінки кредитоспро-

можності позичальника банку, яким є фізична особа. Різні аспекти податкового регулювання банківської діяльності розкрито у працях вітчизняних учених В. Міщенко, О. Хаб'юка, О. Данілова, В. Петросової, В. Ходаківської, О. Десятнюк, О. Барановського, А. Гальчинського, В. Корнеєва, О. Любунь та інших. Питанням регулювання банківської діяльності присвячені роботи вітчизняних та іноземних науковців: О. Барановського, А. Гальчинського, В. Корнеєва, В. Міщенко, О. Любунь, О. Орлика, О. Позднякова, О. Хаб'юка, Р. Замила, П. Роуза, Н. Сакаса, Дж. Сінкі та інших.

Проблемам формування та реалізації банківських стратегій, аналізу та управління фінансами банків присвячено наукові праці Г. Асхауера, О. Заруби, Л. Приємостки, П. Роуза, Дж. Сінкі та ін.

Присвячено роботи науковців, зокрема проблеми конкуренції в банківському секторі таких провідних вчених, як О. Вовчак, А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Гончарук, Ю. Коробов, В. Кочетков, Є. Панченко. Теоретико-методологічні та практичні питання управління конкурентоспроможністю в банківському секторі України, присвячено наукові роботи: Д. Гладких, А. Єпіфанова, С. Козьменка, А. Мороза, М. Савлука тощо. Законодавча база присвячена цим питанням [1; 2].

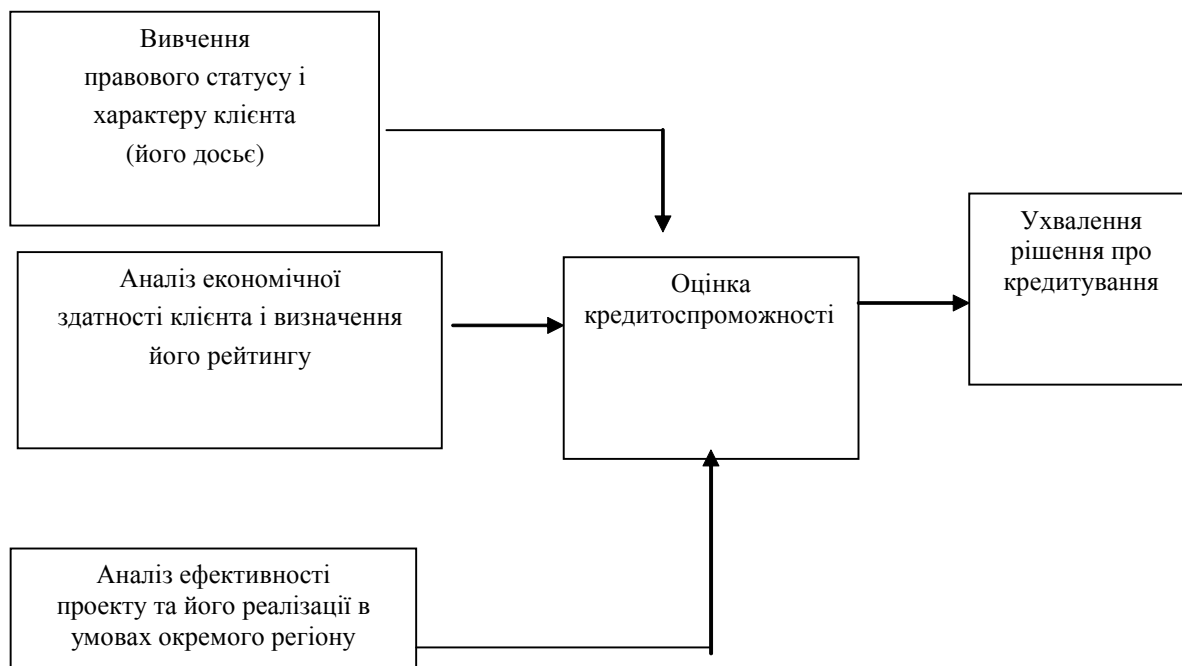

Рис. 1. Елементи методики оцінювання кредитоспроможності клієнта

Кредитну систему сучасної банківської системи розглядають провідні вчені: М.М. Александрова, Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, С.О. Маслова, О.М. Петрук та ін.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою є дослідження питання регулятивної діяльності місцевих органів самоврядування як ефективної роботи банківської системи на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасні дослідники розуміють під кредитоспроможністю позичальника його здатність вчасно й повно розраховуватися за своїми обов'язками, що звужує поняття кредитоспроможності до поняття платоспроможності. Автори іншого підходу розуміють під кредитоспроможністю фінансово-господарський стан чи підприємства, організації, що дає впевненість в ефективному використанні притягнутих засобів, можливості й готовності позичальника повернути кредит відповідно до умов кредитного договору. Але з цього визначення кредитоспроможності не зовсім ясно, що розуміється під ефективним використанням притягнутих засобів. Якщо під ефективністю використання притягнутих засобів розуміти одержання доходу від кредитного заходу (а саме така мета підприємств у ринкових умовах), то банк не має права висувати такі вимоги до позичальника. Гарантією повернення кредиту є рентабельність діяльності позичальника в цілому, а захід, що кредитується, може бути одним із ланок його маркетингової діяльності на ринку сировини і не передбачати одержання доходу в цьому виробничому циклі. Іншими авторами визначено оцінку кредитоспроможності.

Наявність кредитного ризику залежить від багатьох суб'єктивних і об'єктивних факторів, зокрема, кадровий потенціал клієнта, результати його діяльності, ступінь надійності потенційного позичальника з погляду виконання своїх зобов'язань перед кредитором, рентабельність проекту.

Таким чином, кредитоспроможність — це наявність у потенційного позичальника об'єктивних та суб'єктивних умов для одержання кредитів, своєчасної виплати відсотків за користування ними і погашення основного кредитного боргу у встановлений термін. Оцінка кредитоспроможності необхідна для ухвалення рішення про видачу кредиту й обґрунтування його погашення, а

це означає, що діяльність клієнта й особистих його якостей повинні бути всебічно проаналізовані та прослідковані. Зазначена оцінка здійснюється в умовах комерційних банків як правило за типовою методикою, що розроблена НБУ. Проте типова методика оцінювання кредитоспроможності позичальників не враховує регіональні особливості функціонування позичальника та реалізації кредитування [3].

У міжнародній практиці кредитування застосовуються різні системи аналізу кредитоспроможності, що відрізняються, зокрема, по складу й кількості елементів: система 5C, PARSE, CAMPARI, MEMO RISK, система 4FC, PARTS. У закордонній банківській діяльності при розгляді питання про кредитоспроможність клієнта комплексно аналізують категорії: економічні інтереси банку, гарантії повернення кредиту, а також людські якості індивідуального чи позичальника управлінського складу підприємства-боржника.

Подібні системи аналізу кредитоспроможності корисні насамперед значною економією часу, необхідного кредиторам для аналізу кредитних заяв і бізнес-планів, прийняття рішень про прийняття кредитної заяви.

Даний методологічний підхід дозволяє, з огляду на особливості умови діяльності позикодавців в Україні, запропонувати таку схему оцінки кредитоспроможності клієнта банку (рис. 1).

При проведенні оцінки позичальників комерційні банки розрізняють наступні категорії позичальників: юридичні особи; комерційні банки; фізичні особи [4].

Оцінка кредитоспроможності — це процес, що вимагає від банківських працівників глибоких економічних знань, аналітичного мислення, уміння аналізувати та систематизувати отримані відомості, оцінювати тенденції в економічній діяльності і фінансовому стані позичальників, прогнозувати майбутній стан справ позичальника й обставини, що можуть на них вплинути.

Підхід до оцінки кредитоспроможності клієнтів повинний бути системним, комплексним, виходячи з результатів аналізу їхнього фінансового стану й ефективності кредитних проектів. Рішення банкіра про рівень кредитоспроможності позичальника формується під впливом трьох щодо самостійних аналітичних блоків:

- вивчення характеру та психологічного стану клієнта для одержання загального уявлення про нього;
- аналізу фінансового стану клієнта;

— аналізу ефективності кредитних чи заходів інвестиційного проекту.

Оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника (клієнта банку) починається після його звертання до банку із заявою на одержання кредиту, у якому надані вихідні зведення про кредит: ціль, розмір кредиту, вид і термін позики, пропонуване забезпечення. Банк вимагає, щоб до заяви додавався пакет супровідних документів і фінансові звіти, що є обґрунтуванням вимоги про надання позики і причини, що пояснюють звертання до банку.

Метою аналізу кредитоспроможності є одержання комерційним банком якісної оцінки діяльності позичальника, на підставі якої він міг би прийняти рішення про можливість і умови чи кредитування припиненні кредитних відносин. Таку якісну оцінку фінансового стану позичальника — юридичної особи комерційний банк може одержати внаслідок проведення аналізу і комплексної оцінки економічного стану.

Крім результатів аналізу, для оцінки кредитоспроможності позичальника банк може використовувати й інше джерело інформації, наприклад:

- матеріали про клієнта, що є в архіві банку;
- зведення про тих, хто мав ділові контакти з клієнтом (його постачальники, кредитори, покупці продукції, банки);
- звіти й інші матеріали приватних і державних установ і агентств (звіти про кредитоспроможність, галузеві аналітичні дослідження, зведення про інвестиції).

Уся перерахована інформація є основою для визначення комерційним банком рейтингу позичальника, що враховується при ухваленні рішення про можливість його кредитування.

Для покращення організації регулятивної діяльності місцевих органів самоврядування доцільно врахувати фактори заохочення, стимулювання, мотивації фахівців та їх контрольних ініціатив [6]. Пропозиції щодо використання диференційованого підходу до визначення індивідуальних сум надбавок передбачає використання та розрахунок п'яти коефіцієнтів трудової участі (коефіцієнту трудової участі залежно від рівня відповідальності за виконану роботу; залежно від стажу роботи в органах самоврядування у якості контролера; залежно від складності контрольних процедур з погляду їх кількості, якості наданого матеріалу для перевірки діяльності комерційного банку, ситуації, за результатом утворення якої здійснюється перевірка, терміновості перевірки; залежно від якості контрольної діяльності; залежно від прояву творчої активності). Зведений коефіцієнт трудової участі співробітників Служби регіонального контролю місцевих органів влади визначається як сума значень визначених коефіцієнтів. Вживання зведеного коефіцієнта трудової участі для визначення індивідуальних сум надбавки до заробітної платні передбачає залежність суми індивідуального доходу від індивідуального значення зведеного коефіцієнта.

Впровадження методичних підходів у регулятивну діяльність місцевих органів самоврядування до оцінювання економічного капіталу комерційних банків та стимулювання заходів щодо його нарощування забезпечує прозорість, об'єктивності і доступності банківської інформації призначеної для зовнішніх користувачів (фізичних та юридичних осіб). Виявлене регіональними контролерами місцевих органів самоврядування невиконання банком умов може спонукати існуючих клієнтів залишити банк, а потенційних — відмовитися від його послуг [5]. Цілеспрямований тиск регіонального контролю з боку місцевих органів самоврядування примусить менеджерів і власників банку ефективно розміщувати свої засоби і нарощувати капітал, допоможе стримати розповсюдження системних ризиків. Більш того, самі органи регіонального контролю повинні бути зацікавлені в якості публікованої інформації, що дозволяє їм виявляти потенційні проблеми на початковій

стадії розвитку та ідентифікувати тенденції для кредитних організацій і їх клієнтів.

ВИСНОВКИ

Для удосконалення регулятивної діяльності місцевих органів самоврядування у напрямі забезпечення виконання банками економічних зобов'язань запропонуємо комплекс заходів:

- рекомендаційних, у вигляді диверсифікації вкладів та упровадження в методичне забезпечення банків методик виплати процентів за прогресивно зростаючою ставкою та авансом;
- інформаційних, через формування системи інформування, консультування, роз'яснення існуючим та потенційним вкладникам переваг та загроз відкриття депозитів у комерційних банках;
- страхових, у вигляді безпосередньої участі місцевих органів влади в Регіональній системі депозитного страхування (РСДС);
- контрольних — через запровадження заходів попереднього, поточного та інтенсивного регулювання фінансових зобов'язань комерційних банків.

Література:

1. Закон України "Про місцеві державні адміністрації" від 09.04.1999 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20. — С. 123.
2. Закон про місцеве самоврядування в Україні. Науково-практичний коментар. — К.: 1999. — 397 с.
3. Астапова Г.В. Методические подходы к прогнозированию поступлений от приватизации государственного имущества в местный бюджет // Актуальные проблемы экономики, финансов, управления и права периода трансформации: Материалы обл. науч.-практ. конф. (23 ноября 2002 г.). Ч. 1. — Донецк: ДИЭХП, 2002. — С. 20—24.
4. Брюховецька Н.Ю. Розвиток підприємницького середовища для формування власної фінансової бази адміністративно-територіальних одиниць. Н.Ю. Брюховецька, О.А. Ігнатова // Вісник ДонУЕП. — Донецьк, ДонУЕП. — 2010. — № 1. — С. 3—7.
5. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади: [монографія] / М.О. Пухтинський, П.В. Ворона, О.В. Власенко та ін. / За заг. ред. П.В. Ворони. — Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2009. — 280 с.
6. Лазор О.Д., Лазор О.Я. Місцеве управління: поняття, терміни, визначення [Текст]: словн.-довідн. / О.Д. Лазор, О.Я. Лазор; [наук. ред. М.Д. Лесечко]. — Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2003. — 124 с.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Local State Administrations", Vidomosti Verhovnoi Rady, Kyiv, Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Zakon pro misceve samovryduvanny v Ukraini [Law on Local Self-Government in Ukraine], Scientific and practical comment, Kyiv, Ukraine.
3. Astapova, G.V. (2002), "Methodical approaches to forecasting revenues from privatization of state property in the local budget", Aktual'nye problemy jekonomiki, finansov, upravlenija i prava perioda transformacii [Actual problems of economics, finance, management and law of the transformation period], DIJeHP, Donetsk, Ukraine.
4. Bruchovecka, N.U. (2010), "The development of the business environment for the formation of its own financial basis of administrative units", Visnyk DonUEP, vol. 1, pp. 3—7.
5. Puhtinckuy, M.O. Vorona, P.V. and Vlasenko, O.V. (2009), Zarubizhniy dosvid organizacii robotu miscevoi vladu [Foreign experience of organization of local government], Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, Ukraine.
6. Lazor, O.D. and Lazor, O.Y. (2003), Mistseve upravlinnia: poniattia, terminy, vyznachennia [Local government: concepts, terminology, definitions], LRIDU UADU, Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2014 р.